

COM TREBALLAR LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES.
UNA PROPOSTA PER A L'ENSENYAMENT SECUNDARI I PER AL BATXILLERAT

Bernat Joan i Marí

CONTINGUTS:

1. L'exigència d'una formació integral.
2. Descripció sociolingüística i Psicologia Social.
3. Elements que intervenen en l'aprenentatge d'una llengua.
4. Les actituds es generen a partir de situacions sociolingüístiques.
5. Per què treballar les actituds lingüístiques.
6. Algunes consideracions sobre com treballar les actituds lingüístiques.
7. Exercici sobre actituds lingüístiques.

Annex I: Campanya New Jersey.

Annex II: Del Paradigma de Milgram.

Annex III: Iniesta a la Sorbona.

Annex IV: "Ganemos el catalán".

1. L'EXIGÈNCIA D'UNA FORMACIÓ INTEGRAL.

Diguem-ho telegràficament: hem de ser exigents com a professionals, hem d'exigir als nostres alumnes, hem d'exigir a l'administració i a la societat. Què ens hem d'exigir a nosaltres? Formar i informar, aconseguir que els estudiants adquireixin les destreses necessàries per poder desenvolupar la seua vida de la manera més adequada, plaent i adaptada als seus desigs i necessitats. Hem d'educar per a la convivència, en una societat democràtica, i treballar per aconseguir –en la mesura en la possibilitat de cadascú- persones amb una vida tan plena com sigui possible. Hem de ser autoexigents pel que fa a la pròpia formació, a l'interès per les innovacions i a l'adequació de mètodes, tècniques i materials a la tasca que realitzam.

Als nostres alumnes els hem d'exigir treball, esforç, dedicació i, si no fos demanar massa, un pèl d'entusiasme per allò que fan. Però per poder-los exigir tot això haurem de treballar perquè desenvolupin actituds positives, tant pel que fa a l'estudi en general com per allò que respecta a cadascuna de les matèries concretes que formen part dels seus programes educatius.

I a l'administració li hem d'exigir planificació, suport en formació i en informació, accés a tot allò que afavoreixi la nostra tasca quotidiana dins les aules, orientació i seguretat. Tot plegat no és poc, però tampoc resulta menys d'allò imprescindible perquè les coses rutllin adequadament i perquè no es facin osques en els ferros de tall.

Partim de la constatació elemental, doncs, que actualment no basta que els professionals de l'ensenyament siguem informadors. Efectivament, hem de transmetre als nostres estudiants una sèrie de coneixements acadèmics, però, sobretot i per damunt de tot (i possiblement abans que res altre) hem de formar persones capaces de viure i conviure i, així mateix, capaces de continuar creixent en formació, en coneixements i en destreses (és a dir, persones capaces d'adaptar-se a les necessitats de la societat, flexibles i eficaces i, sobretot, molt polivalents pel que fa a les respectives qualificacions professionals).

La formació humana, en aquest context, serà del tot fonamental. Ens haurem de dedicar, per tant, durant una bona part de la nostra activitat com a docents, a treballar en actituds, a formar actituds positives envers...

- l'ensenyament-aprenentatge, en general
- la convivència i l'adaptació a les regles del joc democràtiques
- el gaudi per la cultura com a eina per viure més plenament
- la diversitat i la pluralitat inherent a les nostres societats
- la defensa dels propis trets d'identitats
- l'aprenentatge de les llengües, començant per la pròpia de la nostra comunitat autònoma, com a font vertebradora de l'aprenentatge de les altres que arribem a adquirir
- etc.

Se'ns presenta, doncs, entre moltes d'altres tasques més o manco titàniques, la de formar actituds lingüístiques positives envers una llengua –el català- que ha sofert durant devers tres segles una pressió encaminada exactament a tot el contrari, és a dir, a formar actituds lingüístiques negatives.

Per treballar les actituds lingüístiques (com per treballar qualsevol altre aspecte que ens interessi, dins les aules) hem de tenir en compte la situació de partida, i, per tant, no hem d'oblidar les circumstàncies històriques que han portat a aquesta situació. No hi ha res pitjor a l'hora de treballar en actituds que amagar el cap sota l'ala en algun aspecte fonamental. Resulta del tot imprescindible, sense nostàlgies ni ressentiments estèrils en relació al passat, tenir en compte per què hem de treballar avui dia en actituds lingüístiques, és a dir, tenir en compte

- per què hi ha al.lots catalanoparlants que tenen prejudicis envers la pròpia llengua
- per què hi ha infants no catalanoparlants que no tenen interès per aprendre el català
- per què l'ús del català és entrebancat en una sèrie d'àmbits dins la nostra societat
- per què existeixen actituds de rebuig envers la llengua catalana
- per què hi ha gent que no sap ni vol saber català mentre tothom dóna per fet que aquí el total de la població ha de conèixer l'espanyol
- per què hi ha persones que consideren que no fa prou educat / o prou fi o prou el que sigui usar el català en unes determinades ocasions i activitats
- per què els catalanoparlants giren tan fàcilment la llengua davant persones que no se'ls adrecen en català
- per què sembla, dins el conjunt de la nostra societat, que no hi ha tants catalanoparlants com hi ha realment i, en canvi, sembla que hi ha més gent de parla espanyola de la que hi ha en realitat
- per què algunes institucions tendeixen a magnificar la presència de l'espanyol i a minimitzar la presència del català
- per què la majoria dels mitjans de comunicació de masses, als Països Catalans, funcionen en espanyol
- etc.

Conèixer tot això no formarà part d'un aprenentatge memorístic i acumulatiu, sinó que constituirà una necessitat mínima perquè els estudiants puguin entendre per què la situació social de la llengua catalana, actualment, és la que és i no una altra.

També resulta important poder relativitzar entorn d'això. És a dir

- en unes altres condicions històriques, el català hauria pogut ser una llengua normal (com el danès a Dinamarca o l'hongarès a Hongria)
- ha estat la història la que ha marcat el rumb de la llengua
- és la política actual la que marca la situació sincrònica de la llengua en la nostra societat i l'evolució previsible en un sentit o en un altre
- les situacions de minorització lingüística són reversibles (el finès estava en una situació pitjor que el català només fa cent anys, i avui dia és una llengua plenament normalitzada; i qui diu el finès diu el noruec, l'hongarès, el búlgar, el lituà, el letó, el polonès, l'islandès, i unes quantes llengües més, sense eixir d'Europa)

-les decisions sobre les llengües –sobretot les decisions realment fonamentals- les prenen els membres de cada comunitat lingüística

-...

Atenent a les disposicions legals, currícula oficials, etc, les actituds lingüístiques ocupen un lloc important (dins el conjunt del treball en actituds en general) en la formació dels joves estudiants.

Cal que aconseguim que

-els alumnes valorin el fet d'aprendre la llengua catalana

-presentin una bona actitud envers els seu aprenentatge

-valorin positivament l'ús del català en la societat

-valorin la cultura que s'ha transmès en català (literatura, pensament, ciència, art...)

-se sentin orgullosos de la seua condició de parlants del català (lleialtat lingüística), de tradició familiar o novells

-usin efectivament la llengua catalana tant en la seua vida acadèmica com en les activitats informals

-...

2. DESCRIPCIÓ SOCIOLINGÜÍSTICA I PSICOLOGIA SOCIAL

Les actituds lingüístiques –com les actituds en general- formen part del camp d'anàlisi de la Psicologia Social. Entre nosaltres, resulta del tot impossible realitzar una descripció sociolingüística adequada de la nostra societat sense tenir en compte aquests aspectes relacionats amb la Psicologia Social. Aquest fet demostra la anormalitat en la situació de la llengua catalana en la nostra societat: la descripció sociolingüística, als països amb llengües normalitzades, no necessita per res el suport psicosociològic perquè es pugui entendre en tota la seua complexitat i dimensió.

En relació a la minorització lingüística, la psicologia social ens dóna eines d'anàlisi per entendre

-la manca d'autoestima en tant que parlant d'una llengua determinada

-els casos d'autoodi que aquesta manca d'autoestima genera

-les patologies socials relacionades amb la minorització i amb la dominació lingüística

-els prejudicis derivats de la minorització i de les situacions de dominació

-els prejudicis davant l'ús de la pròpia llengua

-els prejudicis davant l'ús d'una llengua minoritzada (en els parlants de la llengua majoritària)

-les reticències a la integració sociolingüística per part de segments importants de la població immigrada

-els obstacles derivats del xoc cultural

-...

Acudirem, per tant, a la psicologia social per poder entendre, en tota la seua dimensió polièdrica, la realitat sociolingüística actual.

3. ELEMENTS QUE INTERVENEN EN L'APRENTATGE D'UNA LLENGUA

Traslladem-nos de la psicologia social i de la sociolingüística a la didàctica. Resulta molt complex d'analitzar tots els elements que intervenen en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Aquesta afirmació, del tot elemental, trobam que és especialment visible pel que fa a l'aprenentatge de les llengües (de la llengua).

En l'aprenentatge de qualsevol llengua hi intervenen tres elements fonamentals:

- a) L'adquisició del codi lingüístic. Això seria el que Michel Stubbs anomena la "mecànica", és a dir, el coneixement dels elements que formen la llengua, les possibles combinacions entre ells, etc. Adquirir un determinat codi lingüístic forma part d'un procés acadèmic, que se sol dur a terme a les aules. Es tracta, en aquest apartat, d'adquirir el que se'n diu "competència lingüística".
- b) L'existència d'àmbits on poder usar el codi après. Si no existeixen àmbits reals, en la societat, en què es pugui usar amb tota normalitat el codi que s'ha après a les aules, difícilment es podrà arribar a gaudir d'una competència lingüística adequada. És del tot obvi que, quan s'aprèn una llengua, no hi ha res com viatjar al país on es parla per poder-ne adquirir una competència suficient.
- c) La predisposició favorable envers l'aprenentatge de la llengua. Això forma part de l'esfera sentimental dels individus, i és del tot imprescindible tant perquè vulguin aprendre la llengua (ningú no aprèn quelcom que no vol aprendre), com perquè després, efectivament, un cop apresada, l'usin en els àmbits on aquesta viu socialment.

En el cas de l'aprenentatge de la llengua catalana, podem considerar que l'àmbit a) aproximadament funciona: s'ensenyava l'assignatura de llengua catalana i literatura a tot l'ensenyament obligatori, i, així mateix, per llei, com a mínim el cinquanta per cent de les matèries curriculars de cada centre s'han de vehicular en llengua catalana.

Els apartats b) i c), en canvi, es troben en una situació realment precària. En el si de la nostra societat hi ha molts d'àmbits on l'ús del català resulta difícil, entrebancat o fins i tot impossible (posem-hi difícil al món del negoci, entrebancat al lleure quotidià i gairebé impossible a àmbits com ara l'administració de justícia).

I tot plegat forja un quadre de gent amb desinterès evident per l'aprenentatge de la llengua catalana i fins i tot planteja la possibilitat que es donin actituds hostils envers l'adquisició de la llengua que l'Estatut d'autonomia i la història estableixen com a pròpia de la nostra comunitat autònoma.

Què ocorre pel que fa a l'aprenentatge de l'espanyol? El quadre resulta radicalment diferent:

-Existeix l'àmbit adequat per a l'adquisició del codi lingüístic (classes de llengua castellana i literatura durant tot l'ensenyament obligatori, així com, de manera molt generalitzada, ús de l'espanyol com a llengua vehicular per a impartir moltes matèries a l'àmbit educatiu).

-Àmbits on poder usar la llengua espanyola sense cap tipus d'entrebanc: en el món del lleure, en la interacció amb els amics, a l'àmbit dels productes culturals, a les administracions, etc.

-I una disposició favorable envers l'aprenentatge de la llengua. En aquest sentit, hem d'apuntar que, quan els alumnes no aprenen espanyol correctament, no és perquè pensin que no els serà útil, o que més valdria aprendre anglès, o que haver d'aprendre espanyol resulta una imposició... sinó senzillament per apatia o per desídia.

(Observem, en aquest sentit, un fet elemental: hi ha bons estudiants que no aprenen català, estudiants amb un nivell general més que acceptable que no tenen un mínim de competència en llengua catalana; però no hi ha bons estudiants que no tinguin ni idea d'espanyol o que es resisteixin a aprendre aquesta llengua).

4. LES ACTITUDS ES GENEREN A PARTIR DE SITUACIONS SOCIOLINGÜÍSTIQUES

No es poden treballar les mateixes qüestions relacionades en les actituds lingüístiques des dels departaments de Català i des dels departaments d'Espanyol, perquè les actituds vinculades amb cadascuna d'aquestes llengües són del tot diferents.

a) La "majorització" lingüística genera xovinisme. Així, els parlants de llengües majoritàries solen patir prejudicis com ara

- considerar la pròpia llengua més important que les altres
- considerar la pròpia llengua com a més necessària que les altres
- pensar que parlar en la seua llengua fa més culte / fi / important / educat...
- creure que existeix una superioritat cultural per part de la pròpia comunitat lingüística
- creure que es té dret a usar la pròpia llengua pertot i sense restriccions
- remarcar el propi i suposat dret individual a usar sempre la pròpia llengua
- considerar el propi dret a prescindir de la resta de llengües (àdhuc de la del país on es viu)
- tendir a desentendre's de les manifestacions culturals en altres llengües que no siguin la pròpia
- tendir a no consumir béns culturals en cap més llengua que la pròpia
- menysprear els parlants d'altres llengües

- mostrar hostilitat davant l'ús de llengües diferents de la pròpia (àdhuc davant la pròpia de la comunitat autònoma, si aquesta no coincideix amb la del parlant)
- prescindir de l'interès per la literatura en llengües diferents de la pròpia
- ignorar els qui se'ls adrecin en una llengua diferent de la seua
- ...

Des dels departaments d'Espanyol, doncs, s'haurà de treballar activament de cara a desactivar aquest tipus d'actituds lingüístiques negatives.

b) La “minorització” lingüística genera autoodi. Així, els parlants de les llengües minoritzades solen patir prejudicis com ara:

- considerar que la pròpia llengua és menys important que les altres
- pensar que s'ha d'ocultar la pròpia llengua, per tal de no rebre estímuls negatius pel fet d'usar-la
- menysprear els productes culturals vehiculats en la pròpia llengua
- pensar que la llengua majoritzada és més important que no la pròpia
- considerar que usar la llengua majoritzada és més educat que no usar la pròpia
- creure que usar la pròpia llengua és poc fi / poc culte / inaequat / poc educat
- desconfiar de la pròpia llengua com a vehicle d'intercomunicació
- opinar que la pròpia llengua no és igual d'apta que la majoritzada per a tots els usos i activitats
- avergonyir-se d'usar la pròpia llengua
- avergonyir-se de ser parlant de la llengua minoritzada
- negar-se a si mateix com a parlant de la llengua minoritzada
- negar-se a si mateix com a membre de la comunitat lingüística minoritzada
- ocultar la pròpia identitat lingüística
- ...

Des dels departaments de Llengua Catalana, correlativament, s'ha de contribuir a desactivar aquestes actituds lingüístiques negatives i a substituir-les per d'altres de positives envers l'ús de la pròpia llengua.

És molt important evitar:

- a) Les actituds paternalistes, tan habituals en els departaments d'Espanyol on impera la “bona voluntat” i la “simpatia” envers la causa de la normalització del català.
- b) Les actituds “victimistes” o “descoratjadores” en els departaments de Català, producte moltes vegades del desgast que suposa haver d'enfrontar-se contínuament a actituds lingüístiques negatives.

5. PER QUÈ TREBALLAR LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES

Deixant de banda la raó principal, que ja hem esbossat abans (la formació integral com a persones del alumnes escolaritzats als nostres centres educatius), existeixen diverses raons per treballar les actituds lingüístiques.

A grans trets, podem considerar que treballar actituds lingüístiques serveix per:

a) Per eficàcia en l'aprenentatge de la llengua.

Una actitud lingüística positiva constitueix un dels tres pilars fonamentals per garantir l'aprenentatge d'una llengua. Per tant, l'eficàcia didàctica s'ha de fonamentar, en part, en el fet de modelar actituds lingüístiques positives.

b) Per ajudar a comprendre millor les diferents situacions sociolingüístiques.

L'obertura de mires resulta fonamental per tal de poder superar els prejudicis provocats per la minorització lingüística. En aquest sentit, existeix una interacció clara entre el coneixement de les causes socials, polítiques, històriques de la minorització i l'existència d'actituds lingüístiques positives.

c) Per ajudar a la convivència.

El conflicte lingüístic genera situacions que dificulten la convivència entre les persones. Entendre les causes del conflicte, entendre les seues arrels i implementar actituds positives constitueixen elements que permeten la racionalització d'aquest conflicte, la seua reducció (eventualment) i, gairebé amb tota seguretat, una gestió més positiva d'aquests. Els conflictes també cal trobar la manera de gestionar-los perquè siguin el mínim de perniciosos per al conjunt de la societat.

6. ALGUNES CONSIDERACIONS SOBRE COM TREBALLAR LES ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES.

En una activitat educativa coordinada, adequadament planificada i encaminada a uns objectius concrets –en aquest cas, a la positivització de les actituds lingüístiques- és del tot necessari adequar les tasques que hom realitzi a les característiques de cada matèria i de cada programa. Dit més concretament: no es poden treballar igual les actituds lingüístiques des dels departaments de Català i des dels departaments d'Espanyol, perquè s'associen actituds diferents envers cadascuna d'aquestes llengües.

Allò que caldria treballar, des de cada departament, al nostre entendre, seria:

a) Des dels departaments de Llengua Catalana i Literatura.

Els objectius fonamentals són els següents:

- Fomentar l'autoestima dels catalanoparlants
- Promoure el respecte i la voluntat d'integració sociolingüística dels no catalanoparlants
- Fomentar el dret a decidir i la llibertat individual
- Promoure el coneixement de la pròpia història sociolingüística (en el context del coneixement de la Història tout court).
- Transmetre un univers simbòlic autocentrat
- Potenciar un star-system integrat a la pròpia comunitat lingüística
- ...

Per actuar en la direcció d'assolir aquests objectius, existeixen diversos experiments, exercicis, etc, que ens hi poden ajudar:

-En relació al foment de l'autoestima, a més de fer circular el màxim d'informació sobre les causes que n'ha comportat la pèrdua, hom pot (fer) analitzar també els mecanismes psicològics que fan que es produeixi la seua pèrdua. En aquest sentit, oferim un exercici promogut en una campanya de prevenció de la drogaddició realitzada a New Jersey (vegeu Annex I).

-Per promoure la integració sociolingüística dels no catalanoparlants (i, prèviament, el respecte envers la llengua pròpia de les illes Balears i del conjunt dels Països Catalans), cal fer circular informació sobre els avantatges que comporta conèixer la llengua catalana.

-De cara a treballar la qüestió del foment del dret a decidir i de la llibertat individual, existeixen exercicis que demostren com operen els mecanismes de reducció d'aquests propis drets i llibertats. La consciència sobre aquests mecanismes sempre permetrà de reduir-ne els efectes. (Annex II)

-Quant a la transmissió d'un univers simbòlic autocentrat, resulta del tot imprescindible una modificació a fons dels propis programes educatius. En aquest sentit, un futur Model Educatiu Propi per a les Illes Balears, hauria de contemplar els elements del sistema educatiu que han de construir aquest univers simbòlic propi i alhora quins elements de la pròpia història i de la pròpia cultura han d'integrar-lo. Per dir-ho en termes senzills i elementals (per a construir universos simbòlics sempre ho han de ser), cal aclarir quines són les coses sobre el propi país i sobre la pròpia cultura que han de saber tots els infants de deu anys).

-Potenciar un star-system propi duu molta feina, especialment quan no es fa en els àmbits normals (mitjans de comunicació de masses). Des de l'escola, la tasca resulta ingent, gairebé impossible (a nivell general), però pot funcionar relativament bé a nivell restringit. En definitiva, allò que importarà seran els valors que aniran associats a aquest star-system. (Podem afirmar, en aquest sentit, que les nostres mancances ens donen una oportunitat d'or per desenvolupar la pròpia creativitat).

b) Des dels departaments d'Espanyol.

Els objectius cap als quals caldrà caminar, des dels departaments d'Espanyol, són, entre d'altres, els següents:

- Reducció del xovinisme entre la població hispanoparlant (correlativa a l'augment de l'autoestima entre els catalanoparlants).
- Promoció de la cultura de la pluralitat
- Distinció entre els valors propis de la cultura vehiculada en espanyol i la utilització política que se'n fa
- Foment de la intercomprensió entre cultures i entre pobles
- Coneixement de la realitat sociolingüística, a grans trets, del conjunt de l'àrea on s'usa l'espanyol
- Reflexió sobre l'arbitrarietat del fet lingüístic (i del fet sociolingüístic).
- ...

Es poden articular diferents estratègies de cara a aconseguir aquests objectius:

-Per reduir el xovinisme existeix una part informativa (que, pràcticament, abasta totes les àrees de treball en actituds lingüístiques), dins la qual ocuparà un lloc preeminent l'apartat destinat a desfer malentesos. Per exemple, cal una reflexió sobre el fet que, amb l'afermament de l'anglès com a interllengua universal, la posició de totes les altres llengües és més equiparable que no la relació de qualsevol d'elles amb el propi anglès. (Annex III)

-Per promoure la cultura de la pluralitat la millor estratègia consisteix a practicar-la desacomplexadament i a treballar per reduir els prejudicis lingüístics. En aquest sentit, sí que pot ser positiu, des de departaments com ara el d'Espanyol, exposar els avantatges de conèixer el català (o el basc, el gallec, el bretó...) (Annex IV).

-Realització d'exercicis per al foment de la intercomprensió i la intercomunicació. En aquest sentit, cal destacar que cap llengua no resulta suficient per si mateixa, i que la cultura universal s'enriqueix amb totes les aportacions de totes les llengües i cultures existents arreu del món. Sóc, en aquest punt, poc partidari del discurs que afirma que cal promoure la "tolerància": només es tolera allò que s'ha d'aguantar perquè no queda més remei. No hem d'aspirar a l'exercici de la tolerància, sinó de la comprensió i de la comunicació.

7. EXERCICI SOBRE ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES.

Oferim tot seguit un exercici que permet treballar aspectes que guarden relació amb les actituds lingüístiques i amb el fet que aquestes condicionen els usos lingüístics (amb els quals guarden una interrelació ben directa). El treball sobre actituds lingüístiques ha de comptar amb els suports materials necessaris i amb la realització d'exercicis que siguin

pertinents a aquells aspectes concrets que, atenent a la situació sociolingüística de cada centre, hom vulgui treballar.

EXERCICI 1: CONVERSA A LA PIZZERIA

Una colla d'amics entre en una pizzeria disposats a sopar abans d'anar-se'n de festa. S'asseuen a taula. Arriba un cambrer, disposat a prendre nota de la seua comanda.

CAMBREER.-Buenas noches. ¿Qué queréis tomar?

MIQUEL.-Voldria una quatre estacions.

CAMBREER.-Si no hablamos en castellano, me parece que no nos vamos a entender.

MIQUEL.-Quatre estacions. No és tan mal d'entendre!

TONI.-Ha pedido una cuatro estaciones. Tampoc no ens hem d'empipar per una qüestió de llengua...

CAMBREER.- (A una de les dues al.lotes) ¿Y por aquí?

JOANA.-Para mi una cuatro quesos. Es la pizza que más me gusta.

MANUELA.-A mi em podries posar una vegetal sense ceba.

CAMBREER.-¡Otra vez! A ver si os enteráis que yo soy de Sevilla.

MANUELA.-I jo de Cadis, passa res?

MIQUEL.- (A part) Aquest es deu pensar que els de fora no poden aprendre català. Que un sigui ruc no vol dir que ho sigui tothom!

TONI.- (Incòmode) Ha pedido una vegetal sin cebolla.

JOANA.-Podriais ayudar un poco, que el pobre igual no nos entiende.

CAMBREER.-Lo he entendido perfectamente, pero me toca la pera que no hablen en castellano cuando se dirigen a mi.

MIQUEL.- (A part) Es deu creure que és el Conde-Duque de Olivares...

QÜESTIONS:

1. Quines actituds lingüístiques es poden trobar en aquesta conversa?
2. Per què es produeixen aquestes diferents actituds lingüístiques?
3. Mesures que s'haurien de prendre de cara a millorar les actituds lingüístiques.
4. Tema de debat / Redacció: Les actituds lingüístiques a.....

ACTITUDS LINGÜÍSTIQUES A TENIR EN COMTPE EN AQUEST TEXT:

Lleialtat lingüística.-Representada per Miquel, constitueix l'actitud lingüística habitual entre les persones que parlen llengües plenament normalitzades, però no estan generalitzades en contextos de minorització lingüística. El parlant lingüísticament lleial se sent orgullós de pertànyer a la pròpia comunitat lingüística, usa la pròpia llengua amb normalitat, no hi renuncia (dins el propi territori i si no existeix una raó justificada), i se senten plenament identificat com a membre de la pròpia comunitat lingüística.

Diglossia.-Forma part de la patologia de la minorització. En la conversa precedent ve representada pels personatges de Toni i Joana, en graus diferents. Toni és un diglòssic tou, que usaria de grat el català si ningú no li fes mala cara. Per això disfressa la seua

inseguretats i la seua diglòssia sota el discurs que la llengua no és una qüestió important (“amb els problemes que hi ha, ara ens entretindrem en això de la llengua”); Joana, pel seu cantó, presenta un grau de diglòssia prou més profund, perquè no usa cap vegada el català, probablement perquè es troba en presència de no catalanoparlants. En aquest cas, prefereix canviar directament de llengua. Aquest fenomen, en casos profunds, pot arribar a la pròpia negació com a parlant d’una determinada llengua.

Integració sociolingüística.-Pel que sabem a través de la conversa, Manuela no és catalanoparlant, però ha decidit fer del català la pròpia llengua. Ha optat, per tant, per aprendre català i per usar-lo com a element per entrar a formar part del grup humà format per les persones que tenen com a llengua d’intercanvi el català. La integració sociolingüística dels nouvinguts es procedeix espontàniament i sense entrebancs en el context de les comunitats lingüístiques plenament normalitzades, però troba molts entrebancs a les minoritzades.

Xovinisme lingüístic.-Representat pel cambrer, és una actitud superba, pròpia dels parlants de comunitats lingüístiques que han ocupat espais més amplis que el de la pròpia comunitat. Es tracta d’una actitud transversal pel que fa a classes socials, que fa creure a un individu determinat que ostenta algun tipus de superioritat sobre algun altre a causa de la llengua que parla. Observam, en aquest personatge, la posició de pretesa superioritat i la intenció manifesta de no integrar-se sociolingüísticament a la comunitat lingüística catalana.

ANNEX I:

DE LA CAMPANYA A L’ESTAT DE NEW JERSEY PER A LA PREVENCIÓ DEL CONSUM DE DROGUES ENTRE ELS ADOLESCENTS (1987).

L'exercici que exposam a continuació parteix de la idea que molt sovent els joves i adolescents fan uns determinades coses no perquè els agradin sinó per captar l'aprovació del grup. A partir d'aquesta teoria, hom considerarà que el grup força els individus a prendre drogues (o, en el cas que ens ocupa, a abandonar la pròpia llengua). El millor antídote contra això, doncs, serà la solidesa individual, la capacitat de decidir coses que no siguin compartides majoritàriament pel grup.

L'exercici es presentarà com una competició, en què diversos grups (formats per quatre o cinc persones) competiran entre ells. El monitor que dirigeixi l'exercici (el professor, la professora), actuarà com a àrbitre. S'agafa una baralla de cartes, cadascuna de les quals té escrit un text en què es proposa de fer quelcom que els alumnes poden trobar ridícul (ex. "ballar dalt una taula", "fer una declaració amorosa a algú"...). Es van traient cartes; si qui l'ha tret, fa el primer exercici proposat té dos punts, si no el vol fer pot optar per fer-ne un segon però només podrà tenir un punt; si decideix no fer cap dels dos, se n'hi restarà un.

Al final, qui hagi controlat la realització de l'experiment haurà de fer reflexionar els participants sobre com s'han sentit, per què han fet o no han fet unes determinades coses, etc. Tot plegat servirà perquè els joves es facin conscients que han fet, al llarg de la realització de l'exercici, unes determinades coses no per gust sinó per pressió dels companys. A això hi porta d'una manera molt directa la forma competitiva proposada per a la realització de l'experiment.

Relació de l'exercici amb l'anàlisi d'actituds lingüístiques:

-Molt sovint els joves que volen usar la llengua catalana es troben amb l'entrebanc del grup.

-Els joves necessiten l'aprovació del grup, en una època delicada, de formació de la pròpia personalitat.

-Els grups solen participar de les convencions de l'ordre establert general (per exemple, de la convenció que quan hi ha catalanoparlants i hispanoparlants la llengua d'intercanvi ha de ser l'espanyol, cosa que ocorre habitualment, encara que els hispanoparlants que participen en la conversa coneguin el català).

-El grup actua amb crueltat contra els que transgredeixen les seues normes (que no són seues, sinó pròpies de l'ordre establert imperant).

ANNEX II:

DEL PARADIGMA DE MILGRAM

Milgram és un psicòleg social profundament preocupat per qüestions com ara: per què obeeix la gent. Prova d'això, el seu llibre més conegut: *Obediència a l'autoritat*. D'aquest l'estudi que serví de base per a aquest volum, un experiment:

-Milgram cercà una dotzena de col.laboradors, amb els quals arribà al següent acord: en dibuixar dues retxes en una pissarra –una més llarga i l'altra més curta-, ells afirmarien, en ser preguntats, que la llarga era la curta i la curta, la llarga.

Es convocaven, aleshores, diverses persones, amb un cert interval de temps, però no se'ls deia que eren els únics enquestats que hi havia a la sala. Teòricament, els dotze col.laboradors de Milgram també eren persones enquestades.

Aleshores Milgram demanava al primer col.laborador quina ratlla era la més llarga. Aquest responia malament, tal com havien convingut prèviament. Així, l'investigador ho anava demanant al segon, al tercer, al quart... i així fins al dotzè. Tots responien que la ratlla llarga era la curta i la curta, la llarga.

En haver fet tota aquesta comèdia, prèviament preparada, arribaven a l'autèntic enquestat. L'investigador li demanava quina ratlla era la més curta... i l'enquestat, en un setanta per cent dels casos, responia que ho era la que efectivament era més llarga!

LA CONFORMITAT SOCIAL

El mecanisme que explica aquest resultat, obtingut entre estudiants universitaris (és a dir, entre persones que se suposa que tenen una certa cultura i un cert criteri propi), fou anomenat “conformitat social”.

La conformitat social fa que la gent se senti més còmoda opinant allò que opina la majoria, encara que això vagi en contra de les pròpies conviccions.

La conformitat social constitueix un mecanisme fonamental per a l'afermament de l'ordre establert.

ANNEX III

INIESTA A LA SORBONA

L'anècdota que oferim a continuació involucra l'antropòleg Ferran Iniesta, conegut africanista, professor de la Universitat de Barcelona, i destacat intel·lectual, i ens permet reflexionar sobre el paper de les diferents llengües al món.

El discurs correspon al professor Iniesta, a la Sorbona, a París. El text és reproduït de memòria, i, per tant, aproximat:

“Efectivament, jo sóc parlant d'una llengua minoritzada, però vostès també. La intercomunicació entre els diferents pobles del món, vehiculada habitualment en anglès, l'expansió del comerç mundial, la globalització (com a fenomen clau en l'entrada del nou mil·lenni), afavoreix una expansió cada vegada més gran de l'anglès. Més de la meitat de les webs penjades a Internet arreu del món són en anglès; el setanta per cent dels llibres que es publiquen actualment són en aquesta llengua... Davant aquesta allau, tota la resta de llengües del món s'assemblen més entre elles, quant a condicions sociolingüístiques que no a aquesta interllengua mundial. El vostre francès és actualment més pròxim al català o al bretó que no a l'anglès. Heu entrat, per tant, al club dels minoritzats. Benvinguts al club!”

(rum-rum a la sala)

ANNEX IV

“GANEMOS EL CATALÁN”

“Ventajas de la normalización lingüística.

(...)

- a. Igualdad de oportunidades (...)
- b. Integración en la comunidad (...)
- c. Acceso más fácil al plurilingüismo. (...)
- d. Adecuación a una cierta Europa que queremos construir (...).
- e. Fomento de valores (conservación del patrimonio cultural, tolerancia, etc) (...).
- f. No hacer de los no catalanohablantes una especie de “soviéticos” (gente sin país) (...).
- g. Promover la justicia (...).
- h. Enriquecimiento personal (...).
- i. Inserción de las futuras generaciones en la tierra donde viven (...).

Font:

Bernat Joan. *Ganemos el catalán (el vasco, el gallego)!*

Ventajas de la Normalización Lingüística

(Ed. Res Publica. Eivissa, 1996)